

Războiul din Georgia pe fluxurile de știri

dr. Alexandru IOAN

Radio România Actualități, Societatea Română de Radiodifuziune

e-mail: **alexandru_ioan@yahoo.com**

Abstract

Mass-media has a crucial contribution to securing the international environment. The presentation is about press reports in a frozen conflict zone, where the conflict was reloaded. This analysis shows how „the 5 Days War” - as the invasion of Georgia by Russian troops in the summer of 2008 was named - was covered. This case was chosen because unlike other operations which were widely publicized long before their triggering, the increasing tension in Southern-Caucasus had a sporadic and anemic coverage in international media. The study has focused on the greatest news agencies of the world: Reuters and AFP, the russian news agency Itar-Tass, Interfax, Ria Novosti and Regnum and the romanian news agencies: Agerpres, Mediafax and Rador.

Keywords: Georgia, Russia, invasion, mass-media, security

Scurtă prezentare a cazului

Georgia servește drept coridor strategic pentru magistralele de petrol și gaze dinspre Marea Caspică spre piețele europeană și mondială de energie. Poziția ei pe hartă compensează insuficiența resurselor energetice. În plus, fosta republică sovietică s-a dovedit a fi unul dintre statele cu o foarte rapidă evoluție spre democratizare, ceea ce este cu totul remarcabil dacă avem în vedere situarea ei între Federația Rusă, Turcia și Iran.

Acțiunile militare s-au declanșat la 4 luni de la summitul NATO desfășurat la București. Încă președinte în exercițiu al Federației Ruse la acea vreme, Vladimir Putin declarase la Palatul Parlamentului (care găzduia reuniunea șefilor de stat și de guvern ai statelor Aliate și parteneri) că, în opinia sa, „Războiul Rece era încheiat”. Afirmatia făcută la conferința de presă era nu atât un răspuns la întrebarea directorului NewsIn, Cosmin Popa, cât mai degrabă un mesaj public adresat președintelui George W. Bush, formulat în aceiași termeni în care liderul american îi reproșase gândirea inertială, în logica Războiului Rece (Bush, 2008). Confruntarea armată ruso-georgiană din vara anului 2008 avea să demonstreze că practicile războaielor locale din timpul Războiului Rece sunt remanente în mentalitatea unora.

Premize istorice

La data de 8 august 2008, în prima zi a conflictului armat, una dintre cele mai importante agenții de presă de pe glob – Reuters – a dat publicității o cronologie preluată apoi de mass-media din întreaga lume (Baldwin & Cutler, 2008). Ea a constituit baza de raportare a multora dintre analiștii care au studiat conflictul ruso-georgian. Documentul plasează originea acestei confruntări în noiembrie 1989, când regiunea separatistă Osetia de Sud și-a proclamat autonomia față de Republica Sovietică Socialistă Georgiană. Războiul a durat trei luni. În decembrie 1990, între Georgia și Osetia de Sud s-au declanșat noi confruntări care au durat până în 1992. Armistițiul semnat la Soci de liderii ruși, georgieni și sud-oseți prevedea înființarea unei forțe tripartite de menținere a păcii în componența căreia intrau câte 500 de militari din fiecare tabără. Pe fondul protecției oferite de această forță și a încurajărilor indirecte, dar constante ale liderilor de la Moscova (Gavrila, 2008), Osetia de Sud își redactează, în noiembrie 1993, propria Constituție, iar 3 ani mai târziu își alege primul președinte. Abia după 7 ani, în decembrie 2000, Rusia și Georgia semnează un acord inter-guvernamental pentru refacerea economiei în zona de conflict. Un an mai târziu, Eduard Kokoitî este ales președinte al Osetiei de Sud. El cere Moscovei (în 2002) să recunoască independența republicii și să accepte integrarea ei în Federația Rusă. Demersul este contracarat parțial de planul Georgiei care acordă regiunii sale separatiste o autonomie extinsă în schimbul renunțării la ambițiile de independență, proiect aprobat de Rusia în ianuarie 2005. În noiembrie 2006, chemată la referendum, populația Osetiei de Sud se pronunță pentru separarea teritoriului de Georgia. Premierul georgian a catalogat acest eveniment ca fiind o nouă manevră a Rusiei pentru întreținerea stării de tensiune (Baldwin&Cutler, 2008). Cinci luni mai târziu, în aprilie 2007, parlamentul de la Tbilisi aprobă o lege privind înființarea unei administrații temporare în Osetia de Sud, decizie care a condus la intensificarea tensiunilor cu Rusia. Pe fondul acestei acțiuni și în urma unor acuzații ale separatiștilor sud-oseți privind atacarea de către trupele georgiene a capitalei sud-osete Tînvali, negocierile mediate de OSCE între Georgia și Osetia de Sud, eșuează în octombrie 2007. Câteva luni mai târziu, realegerea, în Georgia, a președintelui Mihail Saakașvili a eliminat presupunerea că înlocuirea șefului pro-occidental al statului ar face Tbilisi mai obedient față de Moscova și a determinat Rusia să îi impună vecinului său de la sud, noi sancțiuni economice. Scânteia care a aprins butoiul

cu pulbere a fost declarația de independență adoptată de provincia Kosovo cu sprijinul puterilor occidentale. Cu toate că membrii comunității internaționale s-au grăbit să respingă avertismentul Rusiei și să precizeze că secesiunea provinciei sârbe nu putea constitui un precedent pentru nici o altă zonă de pe glob, deci nici pentru regiunea Caucazului, în martie 2008, Osetia de Sud cere Națiunilor Unite recunoașterea independenței sale, după modelul provinciei Kosovo. Unii autori consideră că acțiunea în forță a Rusiei (Gavrila, 2008) a constituit-o chiar simpla enunțare publică, la Summit-ul de la București, a imposibilității invitării Georgiei în NATO. Am putea fi de acord cu acest punct de vedere doar dacă am considera că Moscova a văzut decizia Alianței atât de lipsită de consistență politică încât nu numai că și-a permis să o ignore ci, mai mult decât atât, i-a putut atribui semnificația unui asentiment al aliaților pentru menținerea Ucrainei și Georgiei în sfera sa de influență prin amânarea acordării acestora a Membership Action Plan (MAP). Până la urmă, indiferent de interpretarea care i se dă deciziei de la București, finalitatea rămâne aceeași. Rusia a putut acționa nestingherită, întărindu-și relațiile politice și militare cu cele două regiuni separatiste ale Georgiei, Abhazia și Osetia de Sud. Această evoluție i-a determinat pe unii analiști să conchidă că decizia Kremlinului de a declanșa invazia Georgiei a fost premeditată (Filipescu, 2008). Printre argumentele invocate în sprijinul acestei afirmații se numără decretul semnat la 16 aprilie 2008, prin care Rusia a stabilit relații de tip stat-la-stat cu Osetia de Sud și Abhazia. Ca o consecință imediată, Moscova a adus în cele două provincii georgiene separatiste un număr important de militari și echipament militar greu dar și specialiști care au reabilitat șoselele și căile ferate spre Georgia. În paralel, sub pretextul antrenării trupelor pentru respingerea unor atacuri teroriste, manevrele militare ruse din primăvara anului 2008 – „Kavkaz-2008” (circa 8000 de militari) – au simulat invazia Georgiei (Bedwell&Nicholson, 2008). *„În prima săptămână din august 2008, provocările armate ale militarilor oseți contra satelor georgiene din Osetia de Sud au creat o situație intolerabilă. «Pacifcătorii» ruși nu au intervenit.”* (Filipescu, 2008). În replică, în Caucazul de Sud, aproximativ 1.000 de militari americani s-au alăturat celor 600 din armata Georgiei la exercițiile comune de la baza militară Vaziani în apropierea capitalei Tbilisi. Purtătorul de cuvânt al Ministerului georgian al Apărării, Nana Intskirveli, a refuzat să spună dacă manevrele de trei săptămâni la care au mai participat și 100 de ostași provenind din Ucraina, Azerbaidjan și Armenia aveau

legătură cu încălcarea spațiului aerian de către Rusia sau cu violențele înregistrate în Abhazia și Osetia de Sud (Bedwell&Nicholson, 2008).

Pe acest fond pregătit asiduu și de presa rusă, la 3 august 2008, Ministerul de Externe de la Moscova avertiza comunitatea internațională despre riscul izbucnirii unui grav conflict militar și atrăgea atenția comunității internaționale că situația din regiune s-a degradat subit la 1 și 2 august. *„Amenințarea unor acțiuni militare de mare anvergură între Georgia și Osetia de Sud devine din ce în ce mai reală”*, se arăta în comunicatul de presă, care denunța Georgia că *„în seara de vineri și în noaptea de 2 spre 3 august, Georgia a desfășurat manevre militare la periferia Thinvali”*, capitala Osetiei de Sud (www.zf.ro). Existența unor premise mai vechi de transformare în confruntare militară a conflictului de interese dintre Georgia și Osetia de Sud – de care Moscova nu era deloc străină – este confirmată și de președintele Comisiei pentru Afaceri Politice a APCE, suedezul Göran Lindblad. *„Au fost provocări, schimburi de focuri și ciocniri dar situația s-a agravat odată cu atacul Georgiei asupra orașului Tinvali. În opinia sa, georgienii au fost atrași în această capcană deoarece Armata 58 și rușii erau deja pregătiți. «În justiția penală, calificăm această acțiune drept premeditare iar evenimentele au fost premeditate de partea rusă [subl.n.]. Problema este că Georgia a folosit excesiv forța, dar a făcut-o pe teritoriul său», a arătat Lindblad”* (Cliveti, Glăvan, 2008). Prin urmare, la ordinul președintelui Saakașvili, trupele georgiene au atacat capitala sud-osetă, Tinvali. Informația că militarii georgieni ar fi comis masacre de purificare etnică în Tinvali soldate cu peste 2.000 de morți, cu care Moscova – prin intermediul presei ruse – a încercat să manipuleze opinia publică mondială, fost infirmată de observatori independenți, care au găsit mai puțin de 150 de victime (Filipescu, 2008). Concomitent cu invazia militarilor ruși din Osetia de Sud, trupele ruse din Abhazia au deschis un al doilea front împotriva Georgiei, fără nicio provocare. În mod coordonat, forțele aeriene și navale ale Rusiei au declanșat bombardamente intense împotriva infrastructurii militare și economice din Georgia. Partea de nord a țării și orașul-port la Marea Neagră Poti au fost ocupate de trupele ruse. Președintele Rusiei, Dmitri Medvedev – recent instalat la Kremlin – și premierul Vladimir Putin au pretins că militarii ruși au intervenit în Georgia în 2008 ca să prevină acțiunile de „genocid” și „purificare etnică” ale georgienilor împotriva sud-oseților.

Invazia Georgiei de către forțele terestre, aeriene și navale ale Rusiei, din 8 august 2008, și proclamarea independenței provinciilor georgiene separatiste Osetia de Sud și Abhazia au avut consecințe politice, economice și de securitate drastice pentru țările din vecinătatea Federației Ruse, au deteriorat relațiile Moscovei cu democrațiile occidentale și au determinat condamnări severe în străinătate. Decizia liderilor ruși de a utiliza forța militară împotriva unei țări vecine cu capacitate militară mult inferioară a surprins comunitatea internațională, a alarmat celelalte state desprinse din fosta Uniune Sovietică și a provocat discuții intense în comunitatea euro-atlantică în legătură cu reevaluarea atitudinii față de Rusia.

Scurtă analiză de conținut a mediatizării războiului din Georgia de către unele agenții de presă

Pentru a observa modul în care este mediatizat un conflict deschis între două state ne-am concentrat atenția asupra conținutului „materiei prime” oferite de trei categorii de furnizori de informație: de talie globală, din vecinătate și locali. Este vorba de agențiile internaționale de presă Reuters și AFP, de agențiile românești Agerpres, Mediafax și Rador, precum și de cele „locale” – Interfax, Ria Novosti, Itar-Tass și Regnum. Deoarece analiza de conținut este o cercetare extrem de vastă, aici ne vom rezuma la prezentarea succintă a instrumentelor folosite și a concluziilor desprinse din studiul pe care l-am făcut separat asupra rolului mediei în războaiele locale, în intervalul 19 iulie-19 august 2008.

Ipoteze de lucru

Patru ipoteze am avut în vedere atunci când am pornit la cercetarea conținutului prezentărilor făcute de presă războiului din Georgia:

a) Principiul neutralității precum și cel al independenței presei sunt alterate în situații de criză și, de regulă, mijloacele de informare în masă devin componente ale sistemelor naționale de apărare ale statelor (părților) direct implicate.

b) Presa prezintă o realitate prefabricată și contribuie la inducerea în mentalul colectiv a unor stereotipuri și reprezentări conforme poziției pe care o are față de actorii din teatrul de operații: țări, națiuni, minorități, lideri politici etc.

c) Cantitatea și conținutul informațiilor din presa occidentală diferă în funcție de interesele pe care statele de care aparțin le au în regiune și, toate acestea, la un loc, se diferențiază de cele transmise de media locale. În lupta pentru o imagine favorabilă părții pe care o reprezintă (și pentru compromiterea adversarului) presa distorsionează faptele și este capabilă să exacerbeze sau chiar să construiască un conflict și, mai ales, este capabilă să construiască anumite stereotipuri referitoare la părțile implicate.

d) Ca și în alte cazuri (Ștefănescu, 2004), din rațiuni care țin de factorii de amplificare a impactului, presa identifică națiunea, poporul sau etnia cu conducătorul politic.

Pentru a verifica afirmațiile formulate în ipoteze, am surprins următoarele dimensiuni (categorii de analiză): „concepte”, „agenți state / provincii¹ / organizații internaționale” și „agenți individuali (lideri / personaje politice sau militate)”. Pentru înregistrarea lor am folosit ca unitate de înregistrare cuvântul. Am consemnat numărul de apariții al unităților de înregistrare în raport cu totalul articolelor analizate și am determinat frecvența apariției lor pe articol. Cu cât valoarea acestui indice este mai mare, cu atât unitatea de înregistrare respectivă a fost mai des mediatizată.

Grila de analiză

Grila completă a analizei de conținut a cuprins 19 dimensiuni (categorii de analiză). Pentru 16 dintre acestea², unitatea de înregistrare a fost tema iar pentru trei dimensiuni a fost cuvântul. În primul caz am consemnat dacă tema apare sau nu în articol iar în al doilea caz am numărat cuvintele avute în vedere. Pentru această parte a cercetării ne-am concentrat pe analiza dimensiunilor materializate în cuvinte-cheie, abordare care ne

¹ Prin cuvântul cheie **provincie** am desemnat entitățile administrativ-teritoriale care și-au declarat unilateral independența dar nu sunt recunoscute ca state suverane, de sine stătătoare, decât de un număr limitat de țări și nu sunt acceptate în organizațiile internaționale.

² Analiza de „conținut” a mediatizării războiului din Georgia mai cuprinde o parte calitativă, de „atitudine” a mediatizării și o parte care ține de practica jurnalistică, analiză făcută pe baza a 16 dimensiuni (categorii de analiză) pentru care unitatea de înregistrare a fost tema (am consemnat prezența sau absența temei în articol): IV. „Actori-georgieni”, V. „Actori-separatiști (oseți și/sau abhazi)”, VI. „Actori-ruși”, VII. „Cauze”, VIII. „Definirea zonei de conflict”, IX. „Încadrare, contextualizare”, X. „Evaluare georgieni”, XI. „Evaluare separatiști”, XII. „Evaluare ruși”, XIII. „Atitudine față de poziția propriei țări din care provine agenția de presă”, XIV. „Stil”, XV. „Tipuri de surse de informare utilizate”, XVI. „Tipul sursei preluate”, XVII. „Tipul sursei media”, XVIII. „Utilizarea sursei (cât și cum a preluat de la sursă)”, XIX. „Gen jurnalistic”.

permite surprinderea „cantitativă” a temelor analizate, măsura în care ele sunt sau nu mediatizate, dacă sunt folosite excesiv, rareori sau ignorate.

Cele trei dimensiuni pentru care unitatea de înregistrare a fost cuvântul (acele cuvinte au fost numărate de fiecare dată când au fost folosite în text) sunt:

I. **„Concepte”**, cu următoarele unități de înregistrare (cuvinte căutate și numărate în text: 1. Război / conflict / confruntare / atac / agresiune / 2. agresor / ocupant / rebeli / separatiști / separatiști susținuți de Moscova (Rusia) 3. Genocid; 4. Masacru / măcel; 5. Crime / asasinat / atrocități / execuții (inclusiv „crime de război” sau „crime în masă”); 6. Exod etnic; 7. Conflict interetnic; 8. Purificare / epurare etnică; 9. Catastrofă / tragedie umanitară; 10. Înscenare / capcană; 11. Terorism; 12. Deportări / refugiați / alungați; 13. Prizonieri; 14. Negocieri / negociatori; 15. Morți; 16. Răniți; 17. Dispăruți; 18. Distrugerii.

II. **„Agenți” state, provincii³ sau organizații internaționale**, cu următoarele unități de înregistrare: 1. ONU; 2. UE; 3. NATO; 4. Consiliul de Securitate; 5. Înalțul Comisariat ONU pentru Refugiați; 6. OSCE; 7. UNOMIG; 8. Comunitatea internațională; 9. Comitetul Internațional de Cruce Roșie; 10. SUA; 11. Germania; 12. Franța; 13. Marea Britanie; 14. Italia; 15. Georgia; 16. Federația Rusă; 17. Osetia; 18. Abhazia; 19. Kosovo.

III. **„Agenți” individuali, lideri / personaje politice sau militare** cu următoarele unități de înregistrare: 1. Mihail Saakașvili; 2. Dmitri Medvedev; 3. Vladimir Putin; 4. Eduard Kokoitî; 5. Serghei Bagapș; 6. George W. Bush; 7. Condoleeza Rice; 8. Angela Merkel; 9. Nicolas Sarkozy; 10. Gordon Brown; 11. Ban Ki-moon; 12. Antonio Guterres; 13. Alexander Stubb; 14. Serghei Lavrov; 15. Bernard Kouchner; 16. Șota Utiașvili; 17. Alexander Grușko; 18. Viaceslav Borisov; 19. Dmitri Rogozin; 20. Frank-Walter Steinmeier.

Rezultatele analizei

A) Concepte

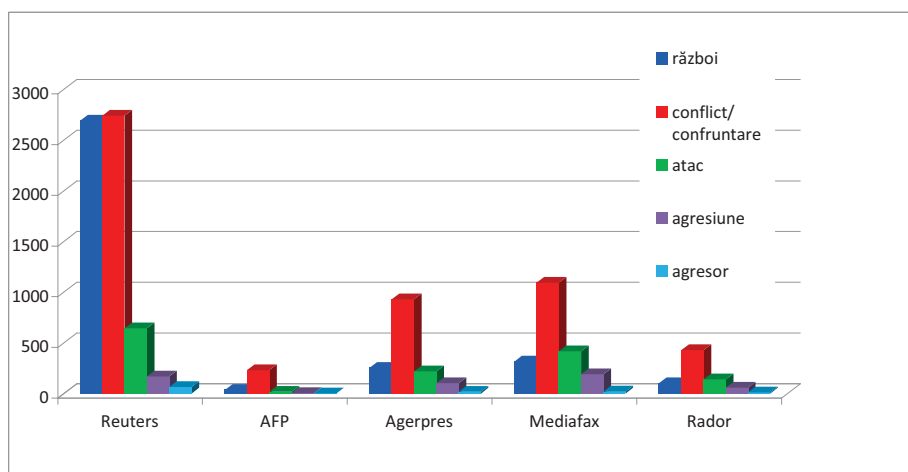
Analiza conceptelor care au zugrăvit tabloul confruntării armate din Georgia scoate la iveală o repartizare inegală a expresiilor „tari”, care urmăresc să sensibilizeze publicul consumator de informație, în raport cu cele mai puțin dure.

Reuters a publicat, între 19 iulie și 19 august 2008, 1337 de articole în care a utilizat conceptul dur „război” de 2694 de ori, în echilibru cu termenii considerați mai „soft” precum „conflict” sau confruntare care apar

³ Cu acest cuvânt cheie am definit provinciile separatiste Osetia de Sud și Abhazia.

de 2740 de ori, adică un indice apariții / articol⁴ de 2,01, respectiv, 2,05, pentru fiecare termen în parte. Cum cele trei cuvinte se referă la confruntare armată extremă, numărul mediu de apariții urcă la 4,06 pe articol. Termenele atac, agresiune, agresor apar în medie de 0,66 de ori într-un articol, iar catastrofă, genocid, masacru, crime, atrocități, tragedii de circa 0,37 ori pe articol. Atunci când vorbesc despre sud-oseți și abhazi, articolele folosesc, expresiile „rebeli” – 326 de cazuri, „separatiști” – 916 cazuri și, uneori, „separatiști susținuți de Moscova (Rusia)” – 30 de utilizări. Frecvența medie a acestor termeni este de 0,95, adică de aproape un cuvânt pe articol. Pentru a ilustra efectele războiului, materialele Reuters folosesc cuvintele morți, răniți, dispăruți, refugiați, prizonieri, distrugerii. Acestea apar de 493 de ori, adică o medie de 0,16 pe articol.

Rezultatele obținute sunt prezentate sintetic în graficul de mai jos.

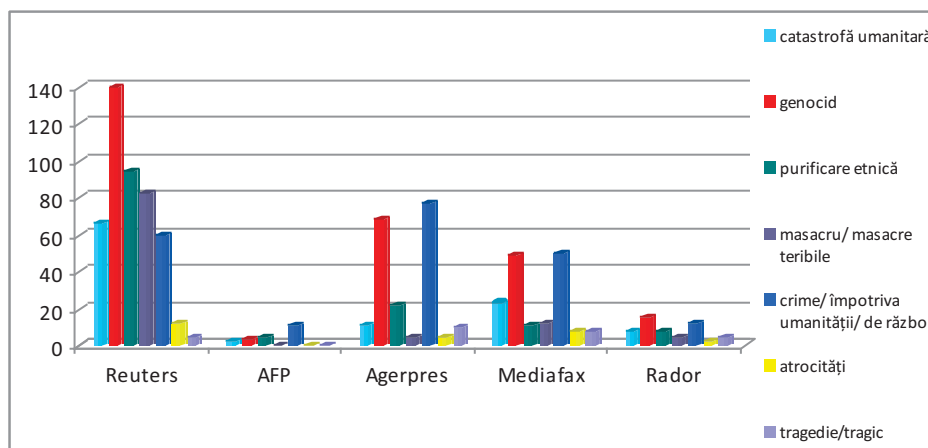
Grafic 1. Concepte mai „dure” și mai „soft” utilizate de agențiile de presă pentru a caracteriza acțiunile de luptă din Georgia

AFP se remarcă, înainte de toate, printr-o mediatizare relativ redusă a conflictului dintre Federația Rusă și Georgia, agenția franceză publicând în intervalul de referință, numai 56 de articole referitoare la confruntările din spațiul caucazian. Se constată însă tendința de a da confruntării militare o tentă mai „acceptabilă” prin utilizarea disproporționată a termenului

⁴ Indicele apariții / articol a fost calculat prin împărțirea numărului de apariții ale unui termen la numărul de articole referitoare la confruntarea armată din Georgia publicat de agenție.

„război” (de numai 35 de ori) față de „confruntare” sau „conflict” (222 de utilizări). Luate împreună cele trei expresii se întâlnesc de 257 de ori și înregistrează o frecvență medie de 4,59 utilizări într-un articol, valoare mai mare decât cea consemnată la Reuters. Cuvintele „atac”, „agresiune”, „agresor” apar de 23 de ori, adică de 0,41 de ori într-un articol. Expresiile care definesc cele două provincii segregacioniste și pe cetățenii lor drept „rebeli” apar în 5 cazuri și drept „separatiști” – în 52 de cazuri, pe ansamblul articolelor referitoare la temă rezultând o frecvență medie de 1,02. Și aici se observă prezența termenilor foarte duri precum: „catastrofă”, „genocid”, „masacru”, „crime”, „atrocități” și „tragedii” care apar de 16 ori, media apariției acestor cuvinte fiind de 0,28 pe articol, indice mai mare decât la Reuters. Primele articole despre situația din Georgia surprinse în intervalul de cercetare datează din 25 iulie și 3 august și se referă la conferința de presă susținută de Subsecretarul de stat american, Matthew Bryza, respectiv, la avertismentul Moscovei cu privire la premisele unui conflict major ca urmare a exploziilor de la 1 august care ucisese șase persoane în Osetia de Sud.

Rezultatele cercetării sunt prezentate sintetic în tabelul și graficul de mai jos.

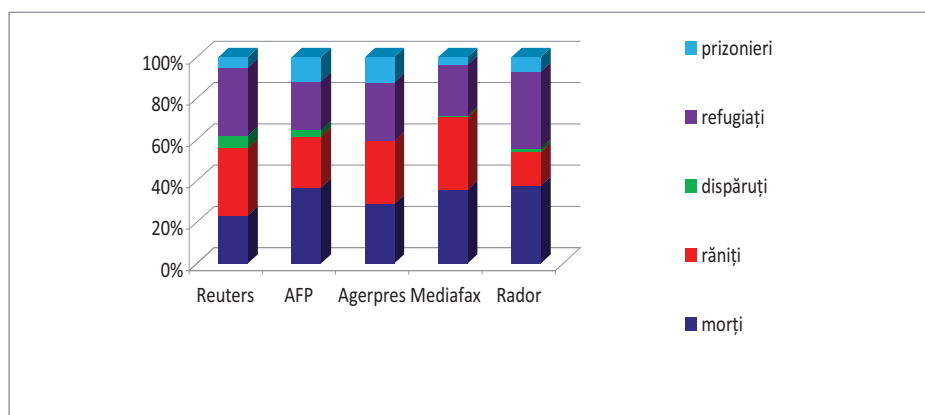

Grafic 2. Concepte dure care descriu efectele acțiunilor din teatrul de operații

Agențiile de presă din România supuse observației au fost: Agerpres, Mediafax și Rador.

Agenția Națională de Presă Agerpres, a publicat în intervalul 19 iulie – 19 august 1072 de articole referitoare la confruntarea armată din Georgia. În cuprinsul acestora, cuvintele „război” și „conflict/confruntare” apar de 1183 de ori; media apariției acestor termeni într-un articol fiind de 1,1 ori. Și aici există însă o asimetrie a utilizării termenilor. În timp ce expresia „război” este întâlnită de 254 de ori, „conflict” și „confruntare” apar de 929 de ori, de aproape 4 ori mai des. Cuvintele „atac”, „agresiune”, „agresor” apar de 439 de ori, adică de 0,41 ori/articol. Termenii foarte duri precum: „catastrofă”, „genocid”, „masacru”, „crime”, „atrocități” și „tragedii” sunt prezenți de 172 de ori, înregistrând o medie de 0,16 într-un articol. Atunci când vorbesc despre sud-oseți și abhazi, articolele folosesc, expresiile „rebeli” – 17 de ori și „separatiști” – în 616 cazuri. Frecvența medie a apariției termenilor într-un articol este de 0,6 – semnificativ mai mică decât la cele două agenții de presă occidentale. Cuvintele „morți”, „răniți”, „dispăruți”, „refugiați”, „prizonieri”, „distrugeri” cu care Agerpres descrie efectele războiului, apar de 365 de ori. Raportat la numărul total de articole dedicate acestui subiect, rezultă o frecvență medie de 0,34 ori într-un articol.

Rezultatele cercetării sunt prezentate sintetic în graficul de mai jos.

Grafic 3. Ponderele conceptelor care ilustrează pierderile umane în știrile fiecărei agenții

Mediafax, a doua agenție de presă din România a publicat în perioada de referință cu aproape 26 la sută mai multe articole decât Agerpres, adică 1449. Materialele publicate de Mediafax au folosit cuvintele „război” și „conflict / confruntare” de 1825 de ori realizând o medie de 1,26 de apariții pe articol. Și aici, însă, ca și la AFP și Agerpres, cuvintele „conflict /

confruntare” sunt de trei ori și jumătate mai utilizate decât „război” (1093/315). Aparținând aceleiași categorii de expresii „dure”, cuvintele „atac”, „agresiune”, „agresor” apar de 794 de ori. Media apariției acestor termeni se apropie de 0,55/ articol. Termenii „rebel” și „separatist” apar de 35, respectiv, de 1002 ori. De aici rezultă o medie de aproape un cuvânt pe articol (0,99). Agenția Mediafax folosește și ea expresiile „morți”, „răniți”, „dispăruți”, „refugiați”, „prizonieri”, „distrugeri” pentru a descrie efectele confruntărilor militare din Georgia. În conținutul articolelor, acestea apar de 711 ori, ceea ce corespunde unei medii de 0,5 termeni într-un articol.

Rador, agenția de monitorizare a presei interne și internaționale din cadrul Societății Române de Radiodifuziune, a publicat, în intervalul 19 iulie – 19 august 2008, 386 de știri referitoare la războiul din Georgia. Numărul semnificativ mai mic decât al celorlalte agenții de presă este explicat prin obiectivul agenției de a furniza beneficiarilor cele mai noi informații, comentariile proprii și materialele de sinteză fiind realizate numai la cerere, fără o distribuție în rețea. Și la agenția Rador constatăm aceeași tendință de a diminua gravitatea confruntării militare prin utilizarea de 4 ori mai rară a termenului de „război” (101 ori) față de cel de „conflict / confruntare” (429 de utilizări), împreună întâlnite de 530 de ori. Frecvența de utilizare pe articol este de 1,37 de prezențe pe articol. Expresiile „dure” precum „atac”, „agresiune”, „agresor” apar în articole de 272 de ori, cu o frecvență de apariție pe articol de 0,7. În perioada de referință, agenția Rador folosește termenul „rebel” de 5 ori și pe cel de „separatist” de 169 de ori, rezultând o frecvență medie de 0,45 de cuvinte pe articol. Expresiile „morți”, „răniți”, „dispăruți”, „refugiați”, „prizonieri”, „distrugeri” pentru a descrie efectele confruntărilor militare apar de 378 de ori., cu o medie de 0,98 de prezențe pe articol.

B) „Agenți state, provincii sau organizații internaționale”

Cei mai mediatizați „Agenți state, provincii sau organizații internaționale” în legătură cu războiul din Georgia au fost, după cum era de așteptat, în primul rând, statele direct implicate în conflict: Georgia și Rusia, urmate de Osetia de Sud, Statele Unite și Abhazia și abia apoi de organizațiile internaționale NATO, UE, ONU și OSCE. De remarcat este și numele Kosovo la care fac trimitere toate agențiile de presă.

a) Georgia apare în articolele Reuters cu o frecvență de 9,98 cuvinte pe articol; AFP – frecvență 10,54 ori / articol, Agerpres – frecvență 3,1 ori / articol; Mediafax – frecvență 3,8 ori / articol și Rador – frecvență 3,78 ori /

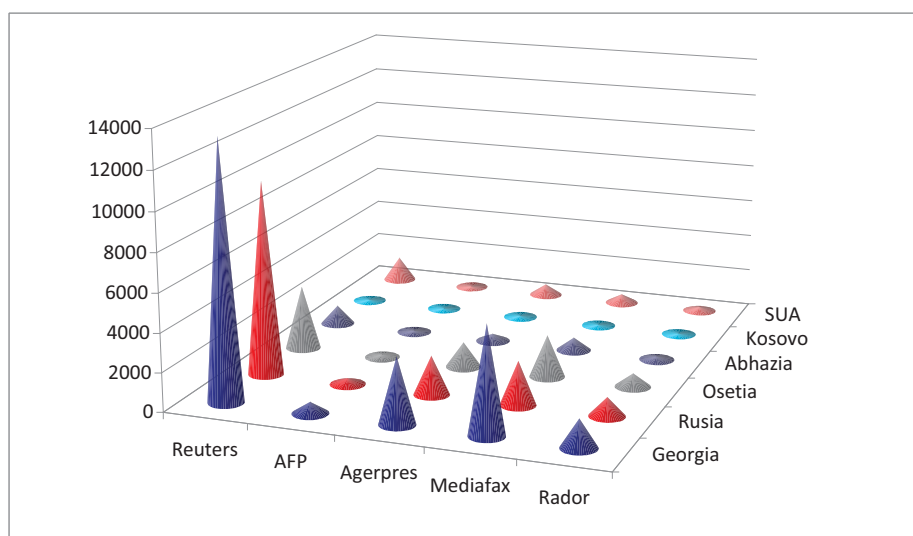
articol, ceea ce relevă o diferență substanțială de mediatizare între agențiile de presă internaționale și cele naționale.

b) Rusia, pe Reuters – frecvență 7,55 ori / articol; AFP – frecvență 5,7 ori / articol, valori semnificativ mai mari față de cele înregistrate la agențiile naționale de presă: Agerpres – frecvență 1,9 ori / articol, Mediafax – frecvență 1,6 ori / articol și Rador – frecvență 2,55 ori / articol.

c) Osetia de Sud, pe Reuters – frecvență 0,2 ori / articol; AFP – frecvență 2,8 ori / articol; Agerpres – frecvență 1,2 ori / articol; Mediafax – frecvență 1,5 ori / articol și Rador – frecvență 1,8 ori / articol.

d) SUA, pe Reuters – frecvență o apariție pe articol; AFP – frecvență 0,5 ori / articol; Agerpres – frecvență 0,6 ori / articol; Mediafax – frecvență 0,3 ori / articol și Rador – frecvență 0,6 ori / articol.

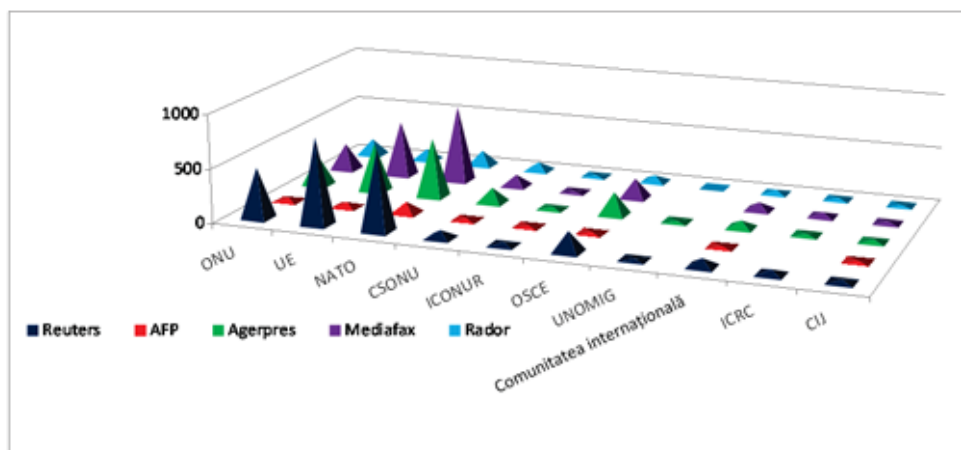
e) Kosovo apare în articolele agenției Reuters de 39 de ori, în știrile AFP de numai 3 ori, dar mult mai des la agențiile de presă românești: de 63 de ori la Agerpres, de 51 de ori la Mediafax și de 27 de ori la Rador.

Grafic 4. Prezența agenților state și provincii în articolele agențiilor de presă în timpul războiului din Georgia

f) NATO, pe Reuters – frecvență 0,5 ori / articol; AFP – frecvență 1,9 ori / articol; Agerpres – frecvență 0,5 ori / articol; Mediafax – frecvență 0,5 ori / articol și Rador – frecvență 0,4 ori / articol.

Tot în această categorie se mai observă o foarte redusă mediatizare a Curții Internaționale de Justiție, a Comitetului Internațional de Cruce Roșie, precum și a Misiunii de Observare a ONU⁵ în Georgia – UNOMIG – care apare de doar cinci ori pe Reuters și numai o dată pe Agerpres.

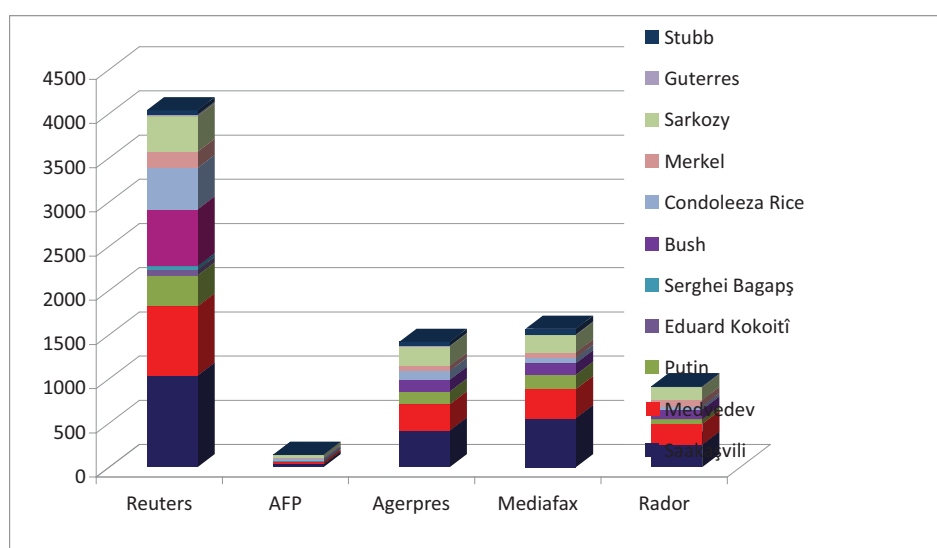
Grafic 5. Prezența actorilor organizații internaționale în informațiile agențiilor de presă.

C) „Agenții individuali – personaje / lideri politici sau militari”

Cei mai mediatizați agenți individuali sunt președinții Georgiei – Mihail Saakașvili, Federației Ruse – Dmitri Medvedev și SUA – George W. Bush. În comparație cu aceștia, un număr înjumătățit de apariții înregistrează premierul Vladimir Putin, Secretarul de Stat Condoleeza Rice, președintele Nicolas Sarkozy (care deținea la acel moment și funcția de președinte în exercițiu al UE). Interesant de remarcat este faptul că, exceptând UE, liderii organizațiilor internaționale precum Secretarul General ONU, Ban Ki-moon, Înalțul Reprezentant ONU pentru Refugiați, Antonio Guterres, sau președintele în exercițiu al OSCE, Alexander Stubb, înregistrează un număr foarte mic de mediatizări inducând impresia unei slabe implicări a lor și a unei forțe foarte reduse a organizațiilor pe care acești actori le reprezintă. Unele excepții de la această regulă sunt semnalate la AFP care acordă o atenție la fel de mare președintelui georgian și celui francez, liderului de la Kremlin și șefului diplomației americane.

⁵ Misiunea UE în Georgia a fost activată la 1 octombrie 2008, după expirarea intervalului de studiu.

Ca o caracteristică generală, constatăm că „agenții individuali” sunt mult mai puțin mediatizați în comparație cu „agenții state sau organizații internaționale”. Nici un nume nu ajunge la o apariție pe articol. Saakașvili apare de 0,8 ori / articol în Reuters, de 0,6 ori / articol în AFP, de 0,4 ori / articol în Agerpres și Mediafax și de 0,7 ori / articol în Rador. La polul opus, Guterres apare de 0,01 ori / articol Reuters, de 4 ori la o sută de articole în AFP, dar o singură dată în mai mult de 1000 de articole Agerpres!

Grafic 6. Gradul de implicare și importanța dată de presă agenților individuali (selecțiuni).

Sursele rusești, ne-au interesat în măsura în care au fost preluate de marile agenții de presă dar și de agențiile locale (românești).

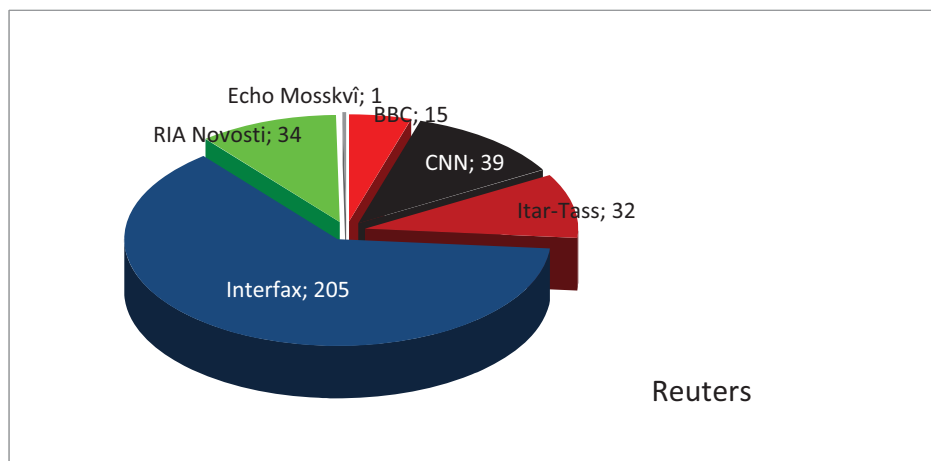
Interfax, a publicat informații și articole citate de 205 ori de Reuters, dar de numai 3 ori de AFP. De altfel, Interfax este singura agenție rusă de presă citată de Agenția Franceză de Presă. Agențiile românești, o preiau de 261 de ori – Mediafax, de 131 de ori – Agerpres, și de 18 ori – agenția Rador. Prelucrate sau citate integral, informațiile publicate de Interfax în intervalul 19 iulie-19 august au fost dezvoltate în 622 de articole ale agențiilor internaționale.

Ria Novosti, în intervalul de referință, este citată de 34 de ori de Reuters, de 122 de ori de Mediafax, de 57 de ori de Agerpres și de 18 ori de Rador. Cele 231 de articole rezultate au constituit „materia primă” pentru

majoritatea covârșitoare a mijloacelor de informare în masă internaționale și locale care au dorit să prezinte și perspectiva rusească a evenimentelor. Interesant de semnalat că AFP nu face nici o referință la agenția Ria Novosti.

Itar-Tass, este preluată de Reuters de 32 de ori, iar de agențiile românești: de 47 de ori de Rador, de 45 de ori de Mediafax și de 14 ori de Agerpres. Interesant de semnalat ni se pare știrea publicată de această agenție de presă potrivit căreia sâmbătă (19 iulie 2008) dimineață, în zona conflictului georgiano-abhaz, a fost atacat armat un post georgian de poliție situat în apropierea localității Șamgon din raionul Zugdidsk, controlat de partea georgiană, în imediata apropiere a raionului Galsk din Abhazia. Îl cităm parțial pentru că este una dintre puținele surse de informare care fac credibilă afirmația că reacția deosebit de dură a Georgiei a fost „provocată” (Filipescu, 2008) de Moscova. „După cum au anunțat surse din cadrul organelor de ordine ale raionului Zugdidsk, "membri unei formațiuni armate abhaze din raionul Galsk au deschis focul asupra postului de poliție georgian, situat în apropierea localității Șamgon.”⁶

Regnum a fost citată de 12 ori de agenția de monitorizare a presei Rador și de două ori de Agenția Mediafax.

Grafic 7. Repartiția celor 326 de informații preluate de Reuters de la surse străine în ansamblul celor 1337 de articole publicate în intervalul de referință.

⁶În zona conflictului georgiano-abhaz a fost atacat armat un post georgian de poliție, publicat de ITAR-TASS la 20 iulie 2008.

Alte surse sporadice din spațiul rusesc: preluare de agențiile de presă studiate sunt posturile Radio Rossia, Echo Moskvî, publicațiile Kommersant, Vreamea Novosti și Forum. Din aceste surse, demn de semnalat ni se pare știrea transmisă de postul de radio Echo Moskvî, la 22 iulie 2008: „*Reprezentantul permanent al Georgiei la ONU, Irakli Alasania, a declarat că participanții la ședință [CS al ONU, n.n.] au condamnat agresiunea militară desfășurată în ultima perioadă împotriva Georgiei. De asemenea, potrivit afirmațiilor lui, majoritatea membrilor CS al ONU au condamnat violarea spațiului aerian georgian. Este vorba de zborurile efectuate, la începutul lunii iulie, de avioane militare ruse deasupra zonei conflictului georgiano-oset. Reprezentantul permanent al SUA pe lângă ONU, Zalmay Khalilzad, a declarat că Washingtonul a calificat aceste zboruri ca o încălcare a dreptului internațional. La rândul său, reprezentantul permanent al Rusiei la ONU, Vitali Ciurkin, a chemat încă înaintea începerii ședinței CS al ONU la soluționarea problemelor pe cale pașnică. Amintim că, potrivit unor funcționari ruși, zborurile deasupra zonei de conflict au fost efectuate cu scopul de a nu permite dezvoltarea situației după un scenariu violent.*” (www.echo.msk.ru).

Din analiza efectuată rezultă că, spre deosebire de celelalte confruntări militare din ultimii douăzeci de ani, războiul din Georgia s-a bucurat de o foarte slabă pregătire de presă. Numai 238 de materiale au fost difuzate în aproape trei săptămâni: 57 de articole publicate de Reuters, 3 – de AFP, 66 – de Agerpres, 79 – de Mediafax și 33 – de Rador. Dintre trăsăturile articolelor publicate de Reuters mai observăm, pe lângă raritatea acestora până la declanșarea operațiunilor în noaptea de 7 spre 8 august, știrea publicată la 18 iulie, care vorbea despre eșecul planului propus de Germania pentru dezamorsarea tensiunii dintre Georgia și regiunile sale separatiste, prin respingerea lui de către Abhazia. Abia o săptămână mai târziu, într-un interviu pentru Reuters vorbind despre vizita sa la Tbilisi, Subsecretarul de stat american, Matthew Bryza, anunța că în loc să se atenueze, starea de tensiune în regiune se agravează.

Numărul mai mare de articole difuzate de agențiile de presă locale (românești) poate fi explicat prin interesul special pentru o zonă de conflict înghețat aflată în apropierea României și prin similitudinile pe care acest

conflict le are cu cel din Transnistria. Aici mai trebuie relevat că majoritatea informațiilor din perioada premergătoare declanșării confruntărilor armate au ca sursă primară de informații agențiile de presă și media ruse. De exemplu, 28 dintre articolele puse la dispoziție de Rador provin de la agențiile de presă ruse, Reuters citează aceleași surse de 24 de ori, Agerpres de 18 ori și Mediafax face 90 de referiri la sursele de informație din Federația Rusă.

Deși selectate cu mare atenție și cu toate măsurile de verificare a informațiilor preluate din presa rusă, prima imagine a „Războiului de 5 zile” creată de media internațională a fost aceea a unui lider nesăbuit, care târăște micul său stat în război cu propria națiune și cu colosul rus. Având lecția învățată din conflictul din Kosovo, și demonizându-l pe Saakașvili, mijloacele de informare în masă ruse au reușit, în primă fază, să credibilizeze scenariul unui război interetnic pus la cale de un „Miloșevici local” între georgieni, pe de-o parte, și sud-oseți și abhazi, pe de altă parte. Manevra a reușit pentru că, până la 1 august 2008, atenția comunității internaționale rămăsese inerțial îndreptată spre Kosovo (a cărei independență de Serbia declarată unilateral nu este nici acum recunoscută de toți membrii ONU). În condițiile în care, în majoritatea lor, reporterii de „război” erau concentrați încă în spațiul balcanic, nevoia de informații din Georgia a fost acoperită de sursele rusești. Abia după această dată, marile trusturi de presă și-au trimis corespondenții în noua zonă de conflict deschis. Deja situația se agravase irevocabil, evenimentele se succedau cu repeziciune și analiza lucidă era greu de făcut. Absența presei internaționale și a unor observatori neutri în perioada premergătoare și-a pus amprenta asupra înțelegerii corecte a evenimentelor și, în ultimă instanță, asupra deslușirii cauzelor reale ale declanșării războiului. Oricât de mari ar fi fost sacrificiile jurnaliștilor georgieni, fără sprijinul mass-media internaționale eclipsarea fie și parțială a acelei prime imagini ar fi fost greu de realizat și comunitatea internațională ar fi rămas convinsă de lipsa de discernământ a președintelui Saakașvili fără a lua o clipă în calcul abilitatea strategilor de la Moscova în utilizarea mijloacelor de informare în masă și dezechilibrul evident de forțe din teren.

Bibliografie

1. Baldwin, C. & Cutler, D., 8 august, 2008, *GEORGIA-OSSETIA/CHRONOLOGY – Conflict between Georgia and South Ossetia*, Reuters. Disponibil la <http://uk.reuters.com/article/idUKL857385920080808> (cu titlul *TIMELINE – Conflict between Georgia and South Ossetia*; <http://www.mediafax.ro/externe/cronologie-conflictul-dintre-georgia-si-osetia-de-sud-2873042> (cu titlul *Cronologie: Conflictul dintre Georgia și Osetia de Sud*, Mediafax)
2. Bedwell, H. & Nicholson, A., 15 iulie 2008, *Russia, Georgia Begin War Games as Tensions Escalate*, Bloomberg. Disponibil la http://www.bloomberg.com/apps/news?pid=20601095&sid=a.mv7C.Q97s4&refer=east_europe.
3. Cliveti, M. (dep.), Glăvan, Ș. (dep.), 15 octombrie 2008, *Informare privind participarea la partea a patra a sesiunii Ordinare a APCE – Dezbateri de urgență privind „Consecințele războiului dintre Georgia și Rusia*, Strasbourg, 29 septembrie – 3 octombrie 2008, prezentată în Camera deputaților.
4. Filipescu, N., 2 decembrie 2008, *Consecințele războiului din Georgia*, revista 22. Disponibil la: <http://www.revista22.ro/consecintele-razboiului-din-georgia-5142.html>.
5. Gândul, 4 aprilie 2008, *Bush către Putin: Războiul Rece s-a încheiat*.
6. Gavrilă, G. (2008). *Implicațiile conflictului din Georgia asupra securității în regiunea Mării Negre*, publicat în *Politici și strategii în gestionarea conflictualității*, Sesiunea Anuală de Comunicări Științifice cu Participare Internațională a Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate, 20-21 Noiembrie 2008, București, Editura UNAp, VOL. 5, *Despre orizontala și verticala securității*, 2008, pp. 9-16.
7. Ștefănescu, S., 2004, *Media și conflictele*. București: Editura Tritonic.
8. www.echo.msk.ru, 22 iulie 2008, *La inițiativa părții georgiene a avut loc o nouă ședință a CS al ONU*, difuzat de Echo Moskvî, ora 19:00.
9. www.zf.ro/politica/politica-externa/rusia-crede-ca-un-razboi-intre-georgia-si-osetia-este-iminent-3177430/.